

Förskolans utemiljö ur barnets perspektiv

– En kvalitativ studie om utformningen av förskolans utemiljö med hänsyn till barn i olika åldrars behov

*The preschool's outdoor environment from the child's perspective
- A qualitative study about the design of the preschool's outdoor environment with regard to children of different ages' needs*

Alice Ljungdahl & Olivia Sanner

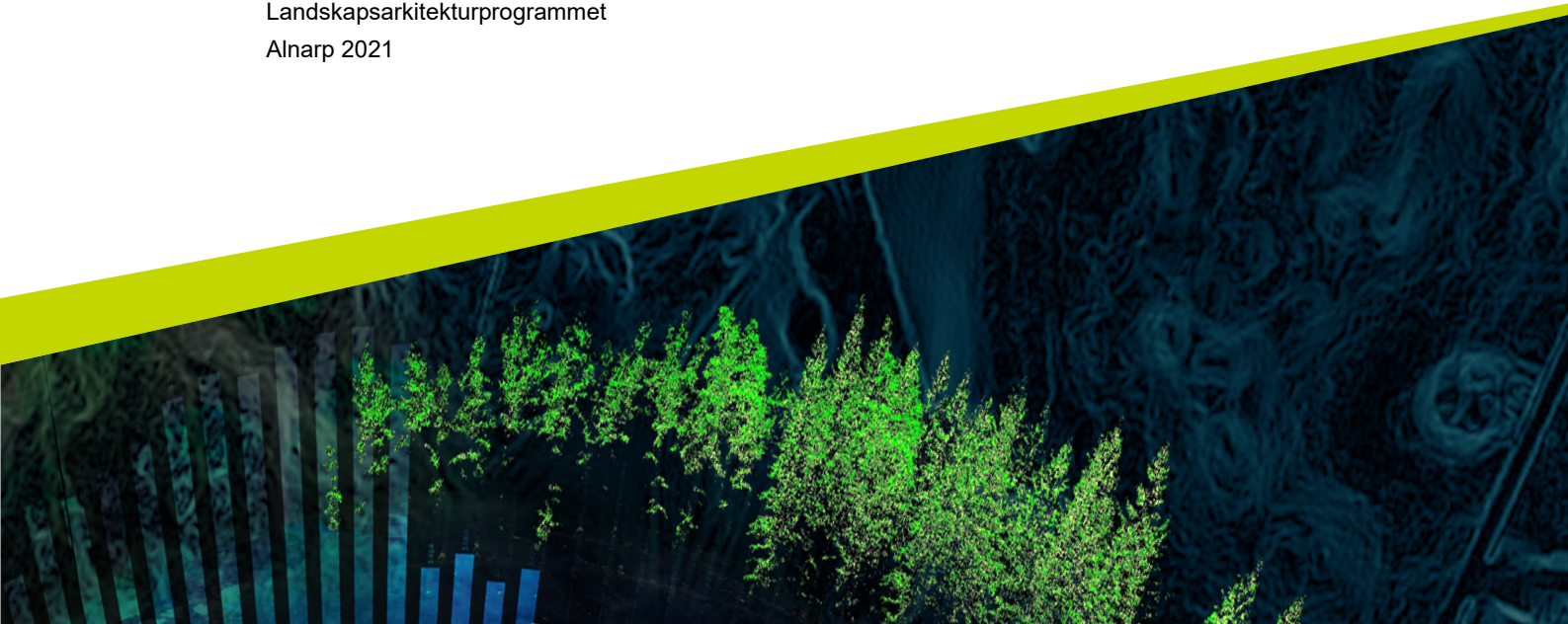
Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitekturprogrammet

Alnarp 2021

Förskolans utemiljö ur barnets perspektiv – En kvalitativ studie om utformningen av förskolans utemiljö med hänsyn till barn i olika åldrars behov

The preschool's outdoor environment from the child's perspective - A qualitative study about the design of the preschool's outdoor environment with regard to children of different ages' needs

Alice Ljungdahl & Olivia Sanner

Handledare: Gunilla Lindholm, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering, och förvaltning

Examinator: Märit Jansson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Självständigt Arbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0845

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Kursansvarig inst. Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2021

Nyckelord: Landskapsarkitektur, Minskade friytor, Förskolegårdens utformning, Barns perspektiv, Olika åldrar, Gåtur

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

I denna studie har syftet varit att utifrån barnens perspektiv bidra till ökad kunskap om utformningen av förskolebarns utemiljö. Lek och lekmiljöbehov har varit utgångspunkten för att kunna besvara frågeställningen. På en förskolegård i centrala Lund undersöktes hur lekmiljöbehov hindrar eller samspelar med varandra i förhållande till barnens olika åldrar. Förskolegårdens yta medför 26 kvadratmeter friyta per barn vilket är en liten yta då det idag finns rekommendationer på 40 kvadratmeter per barn. Sex av förskolans barn i åldrarna tre till sex år fick genom gåturer och semistrukturerade intervjuer berätta om olika platser på förskolegården. De barn som ville fick även fotografera sina favoritplatser med en telefonkamera. I studien har vi utgått från ett teoretiskt ramverk av utformningsaspekter som är av betydelse för barnens lek och lekmiljöbehov. Alla utformningsaspekter finns mer eller mindre på förskolegården som undersöktes. Studiens resultat visar att det finns en tydlig uppdelning av var de olika åldrarna brukar leka. "De stora gungorna" är däremot en favoritplats bland alla intervjuade åldrar och "klätterträdet" är en gemensam favoritplats hos fyra-, fem- och sexåringarna. Ett- och tvååringarna vistas ofta på ytorna nära förskolebyggnaden och sandlådan men inte i delen längst bort från byggnaden. Fem- och sexåringarna var tydliga med att de inte brukar vistas i delen nära förskolebyggnaden och sandlådan där "småbarnen" brukar leka. Det finns inga platser som treåringarna inte brukar leka vid medan fyraåringarna undviker vissa platser på grund av att de är "läskiga". Barnen i studien har över lag en positiv inställning till sin förskolegård och ett barn menade att "vi har allt". Två av sex barn saknar dock en rutschkana. Barnens åsikter om vad som är bra och vad som är dåligt på en förskolegård kan vara individuella och kopplade till olika åldrar. Det är viktigt att ha i åtanke att de flesta barn inte har någon stor erfarenhet av andra förskolegårdar och vad som är den bästa utformningen av dem. Studien tyder på att inte bara förskolegårdens totala yta är viktig, utan att ytan per barn också måste vägas in. Barnen i de olika åldrarnas perspektiv ska ges stor vikt men ytkraven måste respekteras, även om de knappast nämns av barnen.

Nyckelord: Landskapsarkitektur, Minskade friytor, Förskolegårdens utformning, Barns perspektiv, Olika åldrar, Gåturer

Abstract

In this study, the purpose has been to contribute with the children's perspective to increased knowledge about the design of preschool children's outdoor environment. Children's needs in the play environment have been the starting point for being able to answer the question of this study. At a preschool yard in central Lund, it was investigated how children's needs in the play environment prevent or interact with each other in a relation to the children's different ages. The preschool yard's area entails 26 square meters of free space per child, which is a small area as the recommendations today are 40 square meters per child. Six preschool children aged three to six told us about different places in their preschool yard through walks and semi-structured interviews. The children also had the opportunity to photograph their favourite places with a telephone camera. The study is based on a theoretical framework of design aspects that are important for children's play and needs in the play environment. All design aspects are more or less found in the preschool that was investigated. The

results of the study show that there is a clear division around where the different ages usually play. However, the "big swings" were a favourite place among all interviewed ages and the "climbing tree" was a common favourite among four-, five- and six-year-olds. One- and two-year-olds often play by the surface near the preschool building and the preschool teachers, but not in the part furthest away from the building. It was clear that the five- and six-year-olds do not usually play in the part near the preschool building and the preschool teachers where the "toddlers" usually play. There were no places that the three-year-olds do not usually play at while the four-year-olds avoided certain places as these are "scary". The children in the study generally have a positive attitude towards their preschool yard and one child said that "we have everything". However, two out of six children are missing a slide. Children's opinions about what is good and what is bad in a preschool yard can be individual and linked to different ages. It is important to keep in mind that most children do not have much experience with other preschool yards and what is the best design of them. This study indicates that not only the total area of the preschool yard is important, but that the area per child must also be weighed. The children of the different ages' perspectives must be given great importance, but the surface requirements must be respected, even if they are hardly mentioned by the children.

Keywords: Landscape architecture, Reduced surface, Preschool yard design, Children's perspective, Different ages, Walks

Förord

Tack till vår handledare Gunilla Lindholm som hjälpt oss under arbetets gång. Vi vill också tacka förskolan och de medverkande förskolebarnen i studien.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	9
1.1.	Introduktion	9
1.2.	Målsättning	11
1.3.	Frågeställning	11
1.4.	Syfte.....	11
2.	Metod.....	12
2.1.	Litteraturstudie.....	12
2.2.	Fallstudie	13
2.3.	Avgränsning.....	14
2.4.	Urval förskola.....	15
2.5.	Genomförande.....	15
2.6.	Etiska principer	16
3.	Litteraturstudie.....	18
3.1.	Introduktion.....	18
3.1.1.	Problematiken i förskolans minskade friyta	18
3.1.2.	Barns hälsa kopplat till den fysiska utemiljön	19
3.1.3.	Förskolegårdens utformning i förhållande till olika åldrar	19
3.2.	Aspekter i förskolegårdens utformning	20
3.2.1.	Höjdskillnader	20
3.2.2.	Vegetation på förskolegården.....	21
3.2.3.	Löst material från naturen	22
3.2.4.	Prefabricerade och förankrade lekredskap.....	23
3.2.5.	Öppna och slutna ytor.....	23
3.2.6.	Tillgänglighet och trygghet.....	24
3.3.	Sammanfattning av litteraturstudiens utformningsaspekter	24
4.	Resultat av fallstudie	27
4.1.	Regnbågens förskolegård	27
4.2.	Treåringarnas perspektiv på förskolegården.....	28
4.3.	Fyraåringarnas perspektiv på förskolegården	30
4.4.	Fem- och sexåringarnas perspektiv på förskolegården	32

4.5.	Pedagogernas synvinkel	34
5.	Analys av fallstudie	35
5.1.	De mest använda platserna på förskolegården	35
5.2.	De minst använda platserna på förskolegården.....	36
5.3.	Förbättring av förskolegården	37
6.	Diskussion	38
6.1.	Avslutande diskussion	38
6.1.1.	Olika ytor och höjdskillnader på Regnbågens förskolegård	39
6.1.2.	Vegetation och lösa material på Regnbågens förskolegård	40
6.1.3.	Tillgänglighet och trygghet på Regnbågens förskolegård	41
6.1.4.	Prefabricerade lekredskap på Regnbågens förskolegård	41
6.1.5.	Samspelet mellan gårdens utformning och storlek i förhållande till barns olika åldrar	43
6.2.	Metoddiskussion	45
6.3.	Framtida forskning	46
	Referenser.....	47
	Bilaga 1	50
	Bilaga 2	52

1. Inledning

1.1. Introduktion

En av oss är uppvuxen i en mindre by med närhet till natur och gick på en förskola med en stor och rymlig förskolegård. Förskolan var omgärdad av vegetation och låg i utkanten av ett villaområde. Den andra är uppvuxen i Sveriges fjärde största stad och gick på en förskola som inte hade en förskolegård. Förskolan gick i stället till två parker och ett närliggande naturområde. Vidare har en av oss jobbat på förskola där gården var relativt liten i förhållande till antalet barn. Det blev då tydligt hur utformningen av förskolans utemiljö påverkar användningen av platsen i relation till barnens olika åldrar. Utformningen begränsade de äldsta barnen och deras behov av aktivering och rörelse vilket i sin tur bidrog till rastlöshet. I samband med det blev det nödvändigt att ta med de äldsta barnen på utflykter för att möta deras behov och låta de yngre barnen få utrymme till lugn och ro. Det vi har gemensamt trots två helt olika förutsättningar och erfarenheter är att vi har bra minnen och positiva bilder av våra egna förskolemiljöer. Sammanfattningsvis blev vi nyfikna på vad som är den bästa möjliga utformningen av en förskolegård. Både i förhållande till barns olika åldrar samt utifrån hur barn idag uppfattar sin förskolemiljö.

I Boverkets (2015, s. 28) rapport "Gör plats för barn och unga!" framförs problematiken i att det idag finns motsatta intressen vid utformning av förskolegårdar. I samband med förskolegårdens utformning är begreppet friyta viktigt. Friyta är den yta för lek och utevistelse som barn kan använda på egen hand. På grund av förtätning av städer tas lekplatser bort, friytor bebyggs och möjligheten att ta sig runt på egen hand till fots eller med cykel minskar. I Plan- och bygglagen ställs det krav på tillräckligt stor friyta enligt citatet nedan.

"Om tomten ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta

och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta.” (Boverket, 2015, s. 28).

I Fredrika Mårtenssons (2004) avhandling “Landskapet i leken - En studie av utomhuslek på förskolegården” beskriver hon hur prioriteringar, lagar och riktlinjer gällande förskolors utformning har varierat över tid. En specifik förskolas utformning varierar beroende på vilka lagar och riktlinjer som var aktuella vid tidpunkten då förskolan byggdes. Under 1970- och 1980-talet fanns det tydliga riktlinjer för hur stor yta som förskolans inomhus- och utomhusmiljö skulle ta i anspråk. Det var då krav på att varje förskolegård skulle ha en friyta på 55 kvadratmeter per barn. Utöver Plan- och bygglagens krav på att det ska finnas tillräckligt stor friyta, finns det idag inga andra lagar som styr friytans storlek (Mårtensson, 2004, s. 21). I dagsläget finns det endast riktlinjer för hur stor friyta det ska finnas per barn. Boverket (2015) skriver i sin rapport att vid bedömning av vad som är en tillräckligt stor friyta så behövs både friytan per barn och friytans storlek i sin helhet tas i beaktande. Riktlinjerna idag är 40 kvadratmeter per förskolebarn och friytans totala storlek bör i sin helhet inte vara mindre än 3000 kvadratmeter. En grupp av förskolebarn kan få svårigheter att tillgodose sina behov inom lek och sociala interaktioner om förskolegården inte är tillräckligt stor (Boverket 2015, s. 42). Det blev tydligt genom våra egna erfarenheter av att jobba på en förskola med en liten utemiljö. Vi tänker att Plan- och bygglagens krav på en “tillräckligt” stor friyta är öppet för fri tolkning. Det kan bli ett problem när en kommun anpassar sin tolkning efter den specifika kommunens behov och prioriteringar. Problemet kan i sin tur leda till att exploatering av bostäder prioriteras framför förskolans utemiljö vilket bidrar till mindre friyta per förskolebarn.

I Kim Rasmussens (2004, s. 161–162) artikel ”Places For Children – Children’s Places” menar han att de platser som är planerade för barns lek och utveckling är utformade av vuxnas tankar och idéer av vad som är en god lekmiljö. De vuxna skapar genom sin planering av lekplatserna specifika system för hur platsen ska användas. Systemen uppskattas inte alltid av barnen själva vilket gör att barnens egna behov inte tillgodoses. Boverket (2015) belyser i sin rapport hur viktigt det är med barns rätt till inflytande och medverkan. Vuxna behöver lyssna på barnens egna ord för att kunna sätta sig in i deras perspektiv och det som tillgodoser deras behov. Vid planering som berör barns omgivning bör barnens perspektiv användas i planeringsprocessen som en del av underlaget för beslutsfattande. Utan vetskap om barns behov går det inte att avgöra vilka effekter planeringen innebär för barnen (Boverket, 2015, s. 35).

1.2. Målsättning

Målsättningen med denna studie är att vi i en fallstudie vill tydliggöra ett exempel på hur förskolans utemiljö fungerar idag. Mer ingående är målet att utifrån barns perspektiv i olika åldrar bidra till ökad kunskap inom vad som är en "tillräcklig friyta" och att konkretisera kvaliteter i utemiljön. Målet är också att ta reda på vad som skulle kunna förbättras ur barnens perspektiv.

1.3. Frågeställning

Hur kan förskolans utemiljö utformas ur barns perspektiv med hänsyn till olika åldrars behov?

1.4. Syfte

Syftet med studien är att bidra till ökad kunskap om utformningen av förskolebarns utemiljö, genom att rikta uppmärksamhet specifikt på lek och lekmiljöbehov i olika åldrar och hur dessa hindrar eller samspelar med varandra. Härigenom hoppas vi kunna tydliggöra viktiga aspekter av det som uttrycks i lagar och riktlinjer som "tillräcklig friyta".

2. Metod

2.1. Litteraturstudie

En del av vår metod består av en litteraturstudie av tidigare forskning. Den första delen av litteraturstudien baseras på läsning och granskning av tidningsartiklar, vetenskapliga rapporter, studier och avhandlingar. Studier och avhandlingar togs fram med hjälp av databasen Google Scholar. Utöver eget sökande av litteratur föreslog vår handledare ett antal vetenskapliga studier. Efter granskning och sammanfattning av materialet sorterades informationen och analyserades utefter problematik, hälsoaspekter och barns olika åldrar kopplat till förskolans utemiljö. Den första delen av litteraturstudien bidrog således till en grund av kunskap inom ämnet.

Den andra delen av litteraturstudien baseras på läsning och granskning av vetenskapliga artiklar, publikationer från Boverket, tidningsartiklar samt vetenskapliga tidskrifter och avhandlingar. Även i den andra delen av litteraturstudien togs den största delen av materialet fram i databasen Google Scholar men sökningar gjordes också i Moviums databas. Den litteratur som vår handledare föreslog användes även här. Vi läste och granskade materialet och utifrån det sorterades olika utformningsaspekter ut. De utformningsaspekter som litteraturstudiens andra del består av valdes ut då det blev tydligt genom tidigare forskning att dessa är betydelsefulla för barn i olika åldrars lek på förskolegården. Utformningsaspekterna som har sorterats och analyserats fram är höjdskillnader, vegetation, löst material från naturen, prefabricerade och förankrade lekredskap, öppna och slutna ytor samt tillgänglighet och trygghet. De olika utformningsaspekterna som har analyserats fram bidrog till viktig kunskap inom utformning av förskolegårdar och därav ett bra underlag för diskussion tillsammans med resultatet från fallstudien.

2.2. Fallstudie

I studien genomfördes en fallstudie på en förskola med hjälp av en kvalitativ forskningsstrategi. Metoden som använts vid fallstudien är gåturer med semi-strukturerade intervjuer för att lägga vikt vid barnens egna ord. Som analysmetod användes metoden "analys av meningsinnehåll" utifrån Johannessen och Tuftes (2003, s. 109) princip ur boken "Introduktion till samhällsvetenskaplig metod". Utifrån empirin har vi identifierat tre övergripande kategorier med koppling till studiens frågeställning och syfte. Kategorierna som empirin har delats in i är "De mest använda platserna på förskolegården", "De minst använda platserna på förskolegården" och "Förbättring av förskolegården". Inom varje kategori belyses barnens tankar och åsikter kopplat till barnens olika åldrar. De två första kategorierna visualiseras i plan och den tredje kategorin beskrivs i text. För att få en större helhetsbild har intervjuerna med barnen kompletterats med ostrukturerade intervjuer med pedagogerna. Empirin från intervjuer med pedagogerna har analyserats genom att dela in datan i de två kategorierna "De mest använda platserna på förskolegården" och "De minst använda platserna på förskolegården".

Davidsson & Patel (2019, s. 13) beskriver i boken "Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning" hur en kvalitativ forskningsstrategi oftast sker genom verbala analysmetoder. Det innebär att datainsamlingen fokuserar på "mjuka" data som intervjuer och tolkande analyser. Den kvalitativa forskningsstrategin tar sin form i insamlingen av "mjuka" data som i det här fallet består av gåturer och semistrukturerade intervjuer med barnen. Inför intervjuerna förberedde vi ett intervjuunderlag med frågor (se bilaga 2). En kvalitativ forskningsstrategi har valts då syftet med studien är att bidra till ökad kunskap om utformning av förskolegården ur barns perspektiv.

Gåturer som metod har valts då De Laval (1997, s. 153) i sin bok "Planerare och boende i dialog - Metoder för utvärdering" menar att metoden involverar de som medverkar i studien i en dialog där deras egna upplevelser ligger i fokus. Då syftet med denna studie är att barnets egna perspektiv ska lyftas fram är detta därför en lämplig metod att använda sig av. Metoden gåturer har arbetats fram i Danmark av Ivor Ambrose år 1990 där ett av syftena är att få fram idéer för olika förändringar och lösningar i redan existerande miljöer. Fokuset ligger inte endast på att ha en diskussion med användarna av platsen. Deltagarna får även beskriva sina erfarenheter och fotografera viktiga platser (De Laval, 1997, s. 153).

Enligt Ambrose är målet med gåturer att se om den färdiga miljön lever upp till användarnas förväntningar. Rundan som ska äga rum är bestämd innan den påbörjas och en projektledare väljer ut specifika stoppunkter. En gåtur baserat på Ambrose

modell tar mellan fyra timmar och en hel dag att utföra (De Laval, 1997, s. 154–155).

I Boverkets (2015, s. 88–89) rapport beskrivs gåturer som ett sätt att förstå vad ett barn har för kunskaper och erfarenheter av sin miljö. Genom barnens perspektiv går det att förstå vad som skulle kunna förbättras både ur ett trygghetsperspektiv och vad som skulle kunna göra miljön roligare. Texten tar också upp vikten av att personen som leder gåturen lyssnar och dokumenterar vad barnen säger och gör. I en gåtur med skolbarn finns möjligheten att ge barnen utrymme för att själva markera ut, dokumentera och sammanställa sina åsikter om vad som är bra och vad som är dåligt. I en gåtur med förskolebarn får personen som leder gåturen större ansvar för att fråga, observera och dokumentera vad som är bra och vad som är dåligt. Förskolebarnen visar ofta med lekar och berättelser vad de har för kunskaper och erfarenheter av miljön. Ytterligare ett steg i att se till deltagarnas perspektiv är att låta dem fotografera viktiga platser (Boverket, 2015, s. 88–89). Då vår studie har utförts tillsammans med förskolebarn har detta varit viktiga aspekter för oss att tänka på. Förskolebarn kan under gåturer visa sina erfarenheter och uppfattningar av specifika platser genom lekar och berättelser vilket gör att detta har varit ett fördelaktigt metodval för denna studie. Under gåturer behövs både dokumentation, ett aktivt lyssnande och observerande vilket har gjort det fördelaktigt för oss att vara två.

Det kan finnas en viss begränsning i kommunikationen när barnen ännu inte har lärt sig att prata. En indelning av barnen i begreppen yngre och äldre barn har därför gjorts. De yngre barnen är barn i åldrarna ett till två år och de äldre barnen är barn i åldrarna tre till sex år. Barn i åldrarna tre till sex år valdes ut för att delta i gåturer och intervjuer. Ett- och tvååringars perspektiv lyfts fram i studien genom diskussion med de äldre barnen. De äldre barnen fick berätta sina uppfattningar om de yngre barnens olika lekar och platser på gården.

2.3. Avgränsning

Valet av att avgränsa studien till förskolans utemiljö och inte skolgårdar i allmänhet togs dels på grund av tidsaspekten, dels på grund av den stora skillnaden i behov av stimulans som finns om man jämför ett ettårigt barn med ett sexårigt barn. Vikten av att anpassa gården efter olika behov är därför större på en förskolegård. Samtidigt som förskolors utemiljö blir allt mindre finns det många behov att tillgodose inom de olika åldrarna.

Då denna studie har genomförts tillsammans med barn i åldrarna ett till sex år har vissa avgränsningar inom metoden varit nödvändiga. Det har bland annat funnits

en tidsaspekt att förhålla sig till då de flesta barn hade utomhusvistelse mellan kvart över nio och kvart i elva dagen då studien genomfördes. Gåturena pågick därför i totalt en och en halv timme. En annan aspekt vi frångick var att gåturens runda ska vara förutbestämd då syftet var att barnen själva skulle visa vad som var viktigt för dem. Skulle vi utforma rundan där barnen får dela med sig av sina tankar utgår studien från vuxnas uppfattning av vad som kan tänkas vara viktiga respektive mindre viktiga platser för barns lek.

2.4. Urval förskola

Studien har avgränsats till förskolor i urbana miljöer eftersom problemet med små utemiljöer är mest uppmärksammat i staden. Vi tog via e-mail kontakt med sju förskolor belägna i centrala Lund. Vissa var positivt inställda till arbetet men avböjde på grund av den rådande pandemin och regler som begränsar besökare. Ett par förskolor var intresserade men hade inte möjlighet att avsätta tid till projektet inom våra tidsbegränsningar. Valet av förskola föll på en som precis hade börjat arbeta med att utveckla sin utemiljö och som hade möjlighet att avsätta tid snabbt. Vi har i studien valt att kalla förskolan för Regnbågen men det heter egentligen något annat. Regnbågen ligger belägen i centrala Lund. Den omges av en bilväg, en cykelväg samt en sporthall och inne på gården har barnen utsikt över cykelvägen och en gräsmatta med träd. Förskolegården ryms bland annat av gungor, sandlådor, en kulle, lektugor, buskage och träd. På Regnbågen finns 8 avdelningar med totalt 112 barn varav 40 barn är ett till två år och 72 barn är tre till sex år. Förskolegårdens yta är 3000 kvadratmeter vilket innebär en friyta på 26 kvadratmeter per barn. I förhållande till Boverkets (2015, s. 42) rekommendation på 40 kvadratmeter per barn är detta alltså en liten yta. Urvalet av barnen som deltog i gåturena togs fram av förskolan utifrån de tre- till sexåringar vars föräldrar godkände deras medverkan. På grund av begränsad tid hann vi endast utföra gåturer tillsammans med sex barn. Hade vi haft mer tid hade det varit intressant att få med fler barns perspektiv i studien för att bidra till en ytterligare förståelse för hur barnen upplever sin förskolegård. Pedagogerna som valdes till de ostrukturerade intervjuerna var två pedagoger som vistades på gården och gärna ville dela med sig av sina erfarenheter.

2.5. Genomförande

Gåturena skedde i åldersordning där vi inledde med treåringarna och avslutade med fem- och sexåringarna. En av pedagogerna hänvisade oss till en sittplats en bit bort på gården där de två treåringarna satt. Pedagogen följde med oss bort och satt med som ett stöd när vi och barnen introducerade oss för varandra. Vi frågade barnen om vi kunde få ta del av vad de tycker om sin förskolegård och det fick vi.

Barnen var lite blyga till en början men efter att vi frågade vilka platser som var deras favoritplatser så började de att visa oss runt. Pedagogerna höll sig i bakgrunden och vi promenerade själva tillsammans med barnen. Den första gåturen pågick i cirka trettio minuter och därefter påbörjades nästa gåtur tillsammans med fyraåringarna.

Varken fyra- eller fem- och sexåringarna var särskilt blyga i början. Pedagogerna frågade barnen om det kändes okej att hon höll sig i bakgrunden när vi hade introducerat oss för varandra och det godkändes av alla barn. Det väcktes ett stort intresse hos barnen när vi frågade om vilka som var deras favoritplatser på gården. Under gåturen med fyraåringarna gick barnen tillbaka till vissa ställen upprepade gånger och det förekom att deras åsikter ändrades under tidsförloppet. Fem- och sexåringarna var däremot mer bestämda kring vart vi skulle gå och höll fast vid samma åsikter under hela gåturen. Alla gåturer tog tillsammans en och en halv timme att genomföra.

Treåringarna blev lite osäkra när vi frågade om de ville fotografera sina favoritplatser och därför avstod vi från detta under den första gåturen. Fyra-, fem- och sexåringarna ville däremot gärna fotografera sina favoritplatser.

För att barnen skulle känna sig trygga och bekväma så fick vi gå runt med två barn samtidigt. En av oss spelade in och pratade med barnen medan den andra fokuserade på att anteckna, hjälpa barnen att fotografera och intervjua pedagogerna. Vi höll oss till det i stor utsträckning men fick i vissa fall dela upp oss och följa ett barn var då de ville visa saker på olika platser.

2.6. Etiska principer

I studien har Vetenskapsrådets (2002) rapport "Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning" använts och alla fyra forskningsetiska principer tagits i beaktande. Under början av processen hade vi mejlkontakt med Regnbågens rektor. Vi beskrev hur gåturerna skulle gå till, vilka frågor som skulle ställas till barnen och att barnen skulle vara anonyma i studien. Därefter kontaktade rektorn föräldrarna till barnen och förklarade studiens förutsättningar. Rektor och föräldrar godkände att barnen skulle få fotografera viktiga platser på gården med kravet att inga barn eller pedagoger skulle synas i fotografierna. Genom att informera de berörda i studien om studiens syfte kunde vi uppfylla informationskravet (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7). I början av varje gåtur tillfrågades barnen om det var okej att vi fick ta del av deras åsikter om förskolegården och det var det. Alla barn var positiva till att medverka men under vissa perioder av gåturen var det ett barn som avlägsnade sig. Då fortsatte vi gåturen

tillsammans med det andra barnet som ville berätta om sina erfarenheter. Lite senare under gåturen anslöt sig det andra barnet till oss och var nu mer öppen för att berätta om sina erfarenheter. Då barnen själva fick bestämma över sin medverkan samt att deras föräldrar godkände den så uppfylldes också samtyckeskravet (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9). För att uppnå konfidentialitets- och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002, s. 12 - 14) kommer all information om förskolan, barnen samt den insamlade datan inte att användas i något annat syfte än till uppsatsen. Rektorn godkände att vi fick använda förskolans namn i studien men vi har ändå valt att använda ett annat namn.

3. Litteraturstudie

3.1. Introduktion

Boverket (2015, s. 62–63) tar i sin rapport upp principer för utformning av förskolegårdar och vikten av att veta vem en utemiljö skapas för. Förskolegårdens utformning måste anpassas efter att möta olika barns behov både sett till ålder och tillstånd. Nedan skildras tidigare forskning inom problematik, hälsoaspekter och barns olika åldrar kopplat till förskolans utemiljö.

3.1.1. Problematiken i förskolans minskade friyta

I Dagens Nyheter (2019) frågar sig kulturgeograf Kerstin Bodström och landskapsarkitekt Christina Olsson i insändaren ”Ett svek att krympa barnens ytor för utomhuslek” om vem som bär ansvaret för minskade utomhusytor för förskolebarn. I texten tas Stockholm upp som ett exempel där förskolegårdens yta inte prioriteras i nybyggda stadsdelar och delar av äldre förskolegårdar bebyggs. Stockholm stads rekommendationer om 30 kvadratmeter per barn har i flera nybyggda stadsdelar inte använts utan ytorna per barn har landat på 6 till 10 kvadratmeter. Bodström och Olsson (2019) för fram aspekten av föräldrar som idag letar förskola till sina barn i större utsträckning efterfrågar en gård som bidrar till en god hälsa för barnen. I artikeln ”Boverket vill kunna ställa krav på skolgårdar” i Arkitekten (2021) belyser landskapsarkitekt Ulrika Åkerlund problematiken i att använda orden ”tillräckligt stora friytor” som det enda reglerande kravet i Plan- och bygglagen. I januariavtalet 2021 presenterades en satsning på barnvänliga städer och Boverket la fram ett förslag som skulle innebära krav på friytors placering och gårdens kvalitet i form av skuggförhållanden, soltimmar och luftkvalitet. Åkerlund betonar att nationella siffror för friytans storlek kan vara svåra att få fram, men att diskussionen kring en gårds kvaliteter och funktioner kan ge förståelse för vikten av storleken.

3.1.2. Barns hälsa kopplat till den fysiska utemiljön

Patrik Grahns, Fredrika Mårtensson, Bodil Lindblad, Paula Nilsson och Anna Ekman (1997) belyser i studien "Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården?: utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga" att det finns en tydlig koppling mellan hälsoaspekter och utformningen av förskolans utemiljö. I studien undersöks hälsoaspekter i förhållande till två olika förskolor. Den ena förskolan låg på landsbygden, var stor och rymlig, bestod av mycket vegetation och hade få hårdgjorda ytor. Den andra förskolan låg i centrala Malmö och hade en betydligt mindre gård som till stora delar bestod av hårdgjort material. I studien undersöktes barnens motoriska förmåga, koncentration och hälsa. Barnen på den rymliga naturnära förskolan visade märkbart bättre resultat än barnen på den urbana förskolan när det gäller motorik och koncentrationsförmåga. Barnen som gick på den lilla förskolan i urban miljö var i större uträkning rastlösa och mindre lyhörda. Sjukfrånvaron var också högre hos barnen som gick på den lilla förskolan inne i stan. Det blir utifrån Grahns et al. (1997, s.95) studie påtagligt att förskolans utemiljö har en tydlig koppling till barns hälsa.

Sven Persson (2012, s. 23) hävdar i rapporten "Förskolans betydelse för barns utveckling, lärande och hälsa" att barns samverkan med den fysiska miljön har stor betydelse för lek och lärande. I barns relation till den fysiska miljön utvecklas lärande av lek, problemlösning, socialt samspel och samverkan. Det är viktigt att ställa sig frågan hur barns välmående och inläring gynnas i förhållande till den fysiska miljön. Förskolegårdens spatiala sammansättningar spelar en stor roll i att möjliggöra för att kunna avlägsna sig till en lugnare del av gården samt hur gemenskap upplevs på platsen.

Gunilla Lindholm (1995) belyser vikten av antalet aktiviteter på skolgården i sin avhandling "Skolgården - vuxnas bilder, barnets miljö". Gårdens utformning kan vara väsentlig för vilka och hur många aktiviteter som äger rum. Vidare menar Lindholm (1995) att en gård med mycket naturmark och växtlighet gynnar mängden aktiviteter och i hur stor utsträckning barnen leker. Om barnen ägnar sig åt en stor mängd olika aktiviteter innebär det att de har haft en valfrihet i att kunna välja själva hur leken ska gå till. Utformningen har alltså en viktig roll i hur stor barnens valfrihet i att välja aktiviteter ser ut.

3.1.3. Förskolegårdens utformning i förhållande till olika åldrar

I Fredrika Mårtenssons (2004, s. 83) studie framgår det att det finns skillnader i leken i förhållande till barnens olika åldrar. Vissa områden på förskolegården används till största del av de äldre barnen medan de yngre barnen vistas mer på

andra platser. Ett exempel som tas upp är framsidan av en förskolegård som ligger i anslutning till en parkering och förskolans entréer. Där vistas de yngre barnen i större utsträckning än de äldre barnen. Det beror troligtvis på att de yngre barnen känner en trygghet närmare förskolebyggnaden och associerar parkeringen till föräldrarnas ankomst. Samtidigt som många platser på gården används av både yngre och äldre barn varierar lekens tillvägagångssätt i förhållande till barnens ålder. Även Karin Engdahl (2014, s. 158) skriver i sin avhandling "Förskolegården - En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande" om olika åldrars behov. I studien framkom det att de yngre barnen är i behov av närhet och fysisk omsorg vilket gjorde att de vistas nära pedagogerna, förskolebyggnaden och sandlådan. De äldre barnen var mer självständiga och sökte sig dels till platser där det gick att vara lite gömd, dels till öppna ytor där det gick att röra sig och vara aktiv. Engdahl (2014, s. 89–94) belyser dock att barnen inte alltid höll sig till dessa platser men att det var vanligast förekommande. Samspelet mellan de yngre och de äldre barnen blev tydligt när de yngre barnen vistades på platserna där de äldre barnen vistades mer. De äldre barnen reagerade oftast såväl fysiskt som verbalt med att ta en omhändertagande roll. När de yngre barnen gjorde något som de inte fick göra var de äldre barnen noggranna med att förklara vilka regler de bröt mot. Det hände också att de äldre barnen uttryckte irritation och trötthet över att dela gården med de yngre barnen då de i vissa fall störde och "förstörde" lekarna. Engdahl (2014, s. 115) tog upp ett exempel när ett gäng äldre barn lekte en springlek men blev ombedda av pedagogerna att sluta på grund av risken för att krocka in i de yngre barnen.

3.2. Aspekter i förskolegårdens utformning

För att ytterligare fördjupa oss i hur förskolebarns variation av åldrar samspelar med förskolegårdens utformning har vi valt att dela in den tidigare forskningen i olika utformningsaspekter av betydelse.

3.2.1. Höjdskillnader

En aspekt inom förskolegårdens utformning är höjdskillnader. Kylin och Mårtensson (2005) belyser i artikeln "Många kojor och mycket spring - att planera med barns perspektiv" att det vid utomhuslek är kroppens rörelse i samspel med omgivningen som står i fokus. Miljöns utformning och olika föremål har därför en viktig roll i sammanhanget. För att uppmåna till spring och rörelse krävs det en spännande miljö. Höjdskillnader i form av kullar och hållar uppmånar till springande i en viss rörelseriktning. Höga sluttningar gynnar också samarbetet mellan barnen då det ofta uppstår situationer där barnen hjälper varandra upp genom att dra och putta. Vid lek på upphöjda ytor som sticker upp över marken

tillskrivs ofta leken en hierarkisk innebörd då barnen som står uppe på höjderna uttrycker sig vara “vinnare”, “drottning” eller “kung”. Detta bidrar i sin tur till att leken blir ännu mer initiativrik. Att springa, snurra, rulla och kana tills de känner sig yra uppskattas av barnen och här fyller höjdskillnaderna en viktig funktion. På kullar och platser med höjdskillnader är det vanligt att yngre och äldre barn samspelar med varandra. I interaktionen mellan de olika åldrarna uppstår det ofta en utökad likvärdighet då de äldre barnen medvetet låtsas tappa balansen, snavar ner för kullen och vågar visa sig sårbara inför de yngre barnen (Kylin & Mårtensson, 2005, s. 4–5).

3.2.2. Vegetation på förskolegården

En nyansrik vegetation i förskolans utemiljö fyller ett flertal funktioner (Boverket, 2015, s. 62). Utöver att det bidrar till en organisk och frodig upplevelse av utemiljön kan vegetationen också spela en viktig roll i pedagogiska sammanhang. Material från växterna kan komma till användning vid exempelvis slöjd-, naturkunskap- och bildlektioner. Vid studier som handlar om ekosystemtjänster, växt- och djurvärlden är det optimalt att utnyttja vegetation på platsen och förflytta lektionstillfällena ut på förskolegården. I samband med att vegetationen varierar under året fyller den olika funktioner och skapar varierande intryck beroende på årstid. Miljöer med växtlighet är unika på så sätt att de bjuder in barnen till att skapa egna leksfärer, vilket inte är särskilt vanligt i barns utemiljöer idag. Ibland finns det svårigheter med att ha ett lågt markskikt av vegetation på förskolegården då det i stor utsträckning trampas ner. Det kan då vara fördelaktigt att invänta buskar och träd etablering (Boverket, 2015, s. 66).

I Grahns et al. rapport (1997, s. 45) beskriver han hur en av förskolegårdarna i studien har en övre del närmast förskolebyggnaden som är mer ordnad och inte har lika mycket vegetation. I gårdens mitt finns det så kallade “gränslandet” där gräset börjar bli lite högre även om det inte finns någon vildvuxen vegetation där. I den nedre delen av gården börjar en mer vildvuxen del med täta buskage och skog breda ut sig och där leker de äldre barnen i större utsträckning. Han belyser ett exempel när en yngre flicka befinner sig i den övre delen av gården med mindre vegetation. Hon närmar sig “gränslandet” och vågar sig ner mot det vildvuxna buskaget. Efter en kort stund av utforskande vänder hon tillbaka till den trygga zonen nära förskolebyggnaden. Här menar Grahns et al. (1997, s.45) att den yngre flickan får möjlighet att utforska sin självständighet. De barn som söker utmaningar och vill leka utan att bli distraherade befinner sig i den nedre mer vildvuxna delen av förskolegården. Vid skogen leker två äldre pojkar och när det kommer en lite yngre flicka och iakttar deras “skatter” och “vapen” menar pojkarna att det är deras område och säger åt flickan att gå därifrån. Flickan beger sig då i väg en liten bit bort och sätter sig i lugn och ro uppe i ett träd.

Utifrån exemplet ovan blir det tydligt att lugn och ro är en aspekt där vegetationen kan ha en betydande roll. Boverket (2015, s. 66) konstaterar att en plats omgärdad av grönska med en viss genomsiktlighet ofta fyller en bra funktion vid platser att dra sig undan och vila på. Platser i förskolans utemiljö som möjliggör återhämtning och vila är viktiga för alla barn och deras olika behov. Det är viktigt att tänka på att dessa platser ska vara inramade, gärna med hjälp av vegetation och skapa en känsla av trygghet.

3.2.3. Löst material från naturen

Fredrika Mårtensson (2012, s. 226–228) betonar vikten av naturkontakt i tidskriften “Hälsöfrämjande äventyr med naturen som distraktion”. Naturmaterial som finns i stora mängder har en positiv inverkan på den sociala interaktionen mellan barnen då en obegränsad mängd av löv, stenar och träpinnar innebär en minskad rivalitet om materialet. Lek med lösa naturmaterial sker på barnens egna villkor där risken för att andra barn urskiljer att någon gör “fel” är liten eftersom det inte finns några tydliga riktlinjer om hur det ska gå till. I Movium fakta #4 “Sol och skugga - Att tänka på i utemiljöer för barn och unga” skriver Lena Jungmark och Petter Åkerblom (2016) om hälsosammare utemiljöer. Ett av råden som ges vid utformningen av en gård är att “stöka till”. Även Jungmark och Åkerblom (2016, s. 10) betonar att en gård som innehåller naturmark med mycket löst material som pinnar, stenar och växter bidrar till ett klimat och lek som präglar och stimulerar uppfinningsrikedom.

I en annan studie av Fredrika Mårtensson (2004, s. 80) beskriver hon ett scenario från en förskolegård där en yngre flicka sitter vid en vattenpöl och leker med pinnar samtidigt som en äldre flicka iakttar henne. Den äldre flickan blir inspirerad och hämtar spadar för att hon och den yngre flickan ska kunna involvera sand i leken. Till slut sitter den äldre och den yngre flickan tillsammans och betraktar beundrande deras verk av geggamoja. Exemplet beskriver hur de olika åldrarna samspelar i situationen och inspireras av varandra.

Grahn et al. (1997, s. 47–49) beskriver hur några äldre flickor på en förskolegård samlar ihop färgglada höstlöv och gör girlanger av dem. Efter ett litet tag blir några yngre flickor inspirerade av de äldre barnen och börjar också att samla ihop löv. När insamlingen är klar sitter barnen tillsammans i en ring, håller upp löven mot solen och fascinerar av dess mönster.

Ett annat löst material som gynnar barnens kreativitet är sand. I sandlådan är det oftast lugna aktiviteter som äger rum vilket bjuder in till att barnen i större utsträckning håller djupare konversationer sinsemellan. Det är vanligt att pinnar och

löv kombineras i lekandet med sanden och här uppstår en lek som ofta uppfattas med sinnena. Sanden bjuder in till lek oberoende av barnets tillstånd och används på många olika sätt. Barnens möjlighet att anpassa sandleken utifrån deras egna önskemål och behov gör att det är en lek som flera barn i olika åldrar kan ägna sig åt parallellt (Grahns et al. 1997, s. 54).

3.2.4. Prefabricerade och förankrade lekredskap

Graden av barns aktivitet är beroende av ett tillfredsställande utbud av lekredskap som stärker barnens fysiska rörelse. I tidskriften "Att bedöma stödjande miljöer för fysisk aktivitet i förskolan" menar Maria Wikland (2013, s. 563) att lekredskap i form av klätterställningar inte tillgodoser barns behov av fysisk aktivitet, till skillnad från exempelvis cyklar och bollar. Boverket (2015, s. 70) motsätter sig att lekredskap för klättring inte tillgodoser barnens behov utan menar i stället att de tillsammans med gungor, balansredskap och rutschkanor är väl använda redskap som uppmanar till rörelse. På en förskolegård som är väl utformad kompletterar prefabricerade lekredskap platsen på ett fördelaktigt sätt.

Att gungorna är flera barns favoritplats på förskolegården är något som Fredrika Mårtensson (2004, s. 76) belyser i sin studie. Både de yngre och de äldre barnen använder sig av gungorna även om de är mer populära hos de äldre barnen. I detta fall beror det troligtvis på att gungorna står långt bort ifrån pedagogernas utsiktsplats. Utöver att gunga är det många barn som rycks med i leken bara genom att observera de andra barnen som gungar. Stämningen förhöjs på gungorna då barnen utforskar kroppens olika rörelsemönster. Den taktfasta rörelsen från gungorna bidrar till en trivsamt sinnesstämning. På förskolegården finns det även en rutschkana i trä. På rutschkanan leker barn i alla olika åldrar och utmaningarna ser olika ut i förhållande till barnens ålder. De yngre barnen kämpar under en lång stund med att ta sig upp och kasar sedan ner på mage. De äldre barnen tar sig lätt upp för rutschkanan och utmanar i stället sig själva genom att skapa egna hinder. Hindren består oftast av fantasilekar där olika faror som exempelvis "hajar som simmar runt i vattnet" på marken vid rutschkanan (Mårtensson, 2004, s. 77).

3.2.5. Öppna och slutna ytor

I Boverkets (2015, s. 62–63) rapport förklaras vikten av att fördela en gårds funktioner för att ge utrymme för olika grupper av barns behov. För att möjliggöra spring, återhämtning och olika former av lek så behöver en gård bestå av olika delar. En kombination av öppna och slutna delar främjar olika slags lekar och ger utrymme för både spring och stillhet. Nära förskolebyggnaden finns pedagoger och trygghet. Det övergår sedan i en blandning av öppna och slutna ytor som med hjälp av höjdskillnader, lekredskap, rumssammanhang och vegetation bidrar till

lekområden med olika karaktärer och möjligheter. Boverket (2015, s. 63) betonar ytterligare vikten av den öppna ytan då den möjliggör rörliga lekar och för pedagoger att skapa tillfälliga platser med aktiviteter och projekt.

Fredrika Mårtensson (2004, s. 78) tar i sin studie upp ett exempel på användningen av en öppen yta. På en av förskolegårdarna i studien finns en gräsyta. Vid en av observationerna konstaterar hon att gräsytan fylls av olika grupper av barn som leker med fotbollar och bocciaklot tillsammans. Den öppna ytan medförde en lek där barn i olika åldrar som vanligtvis inte brukade leka med varandra samlades.

Engdahl (2014, s. 89–94) skriver i sin studie att de yngre barnen på förskolan höll sig nära byggnaden och föredrog tryggheten i att vara nära pedagogerna. De äldre barnen var mer självständiga och sökte sig både till platser där det gick att vara gömd och till öppna ytor för aktiviteter med rörelse i större utsträckning. Engdahl (2014, s. 89–94) belyser dock att barnen inte alltid höll sig till dessa platser men att det var vanligast förekommande.

3.2.6. Tillgänglighet och trygghet

Boverket (2015, s. 68) belyser aspekten av tillgänglighet på förskolegården. Utemiljön ska vara användbar för alla barn och möjliggöra deras medverkan. Alla barn ska utifrån deras enskilda behov kunna röra sig över gården och uppleva trygghet. Utemiljön behöver utformas så det finns möjlighet till mer avskilda och lugnare platser som skapar möjlighet för återhämtning. Buskar och staket kan bidra till att den lugna platsen utgör en trygg sfär där olika intryck från omgivningen begränsas. Barnen ska lätt kunna orientera sig och därför bör gårdens olika målpunkter kopplas samman med ett tydligt nät av fasta och jämna gångvägar bestående av exempelvis asfalt eller stenmjöl. Vid placering av lekredskap är framkomlighet viktigt att ha i åtanke och markens underlag ska vara tillgänglighetsanpassat hela vägen fram. Lekredskap kan anpassas ur ett tillgänglighetsperspektiv i form av exempelvis upphöjda sandlekbord och ramper.

3.3. Sammanfattning av litteraturstudiens utformningsaspekter

Nedan sammanställs de olika aspekternas betydelse i förhållande till förskolebarns olika behov och åldrar.

Höjdskillnader:

På platser som utgör markanta höjdskillnader är det vanligt att yngre och de äldre barnen på förskolan samspelar med varandra. Barnen i de olika åldrarna interagerar

ofta med varandra på ett sätt där en utökad likvärdighet uppstår och de äldre barnen vågar visa sig sårbara inför de yngre barnen. Ett exempel på detta är när äldre barn medvetet låtsas tappa balansen och snavar ner för kullen (Kylin & Mårtensson, 2005, s. 4–5).

Vegetation på förskolegården:

Områden med varierande mängd vildvuxen vegetation samspelar med barn i olika åldrars lek. Yngre barn känner en trygghet nära förskolebyggnaden och pedagoger där vegetationen är lägre och mer ordnad. Äldre barn befinner sig i större utsträckning i de tätare, mer vildvuxna miljöerna längre bort från förskolans entréer. En förskolegård bestående av varierande växtlighet är fördelaktig då de yngre barnen får möjlighet att testa sin självständighet genom att närma sig platserna med en mer vildvuxen och tät vegetation (Grahm et al. 1997, s. 45).

Löst material från naturen:

Vid lek med löst material från naturen finns det inga tydliga ramar för hur leken ska gå till och det är därför vanligt bland både yngre och äldre barn på förskolan. Ofta inspireras de olika åldrarna av varandra och deras olika sätt att leka med det lösa materialet. Även om det är vanligare att de yngre barnen inspireras av de äldre barnen förekommer även exempel då de äldre barnen inspireras av de yngre. (Grahm et al. 1997, s. 47–49; Mårtensson, 2004, s. 80)

Prefabricerade och förankrade lekredskap:

I Fredrika Mårtenssons (2004, s. 77) studie framgår det att både yngre och äldre barn använder sig av gungorna även om de i större utsträckning är mer populära hos de äldre barnen. På rutschkanan leker barn i alla olika åldrar där utmaningarna och lekens tillvägagångssätt ser olika ut i förhållande till barnets ålder.

Öppna och slutna ytor:

Det framkom i Engdahls (2014, s. 89–94) studie att vanligast förekommande var att de yngre barnen på förskolan höll sig nära byggnaden och föredrog tryggheten i att vara nära pedagogerna. De äldre barnen var mer självständiga och sökte sig både till platser där det gick att vara gömd och till öppna ytor för aktiviteter. Vid en av Mårtenssons (2004, s. 78) observationer framkom det att den öppna ytan medförde en lek där barn i olika åldrar som vanligtvis inte alltid brukade leka med varandra samlades.

Tillgänglighet och trygghet:

En förskolas utemiljö ska vara tillgänglig för alla barn och deras enskilda behov. Det ska vara möjligt för samtliga barn att röra sig över gården och samtidigt känna sig trygga (Boverket, 2015, s. 68). I aspekten tillgänglighet kopplat till ålder så tänker

vi att barn i alla åldrar har ett behov av tillgänglighet och möjlighet att röra sig över en gård. Samtidigt kan det finnas delar av en gård som barn växer in i att använda. Det kan krävas en viss längd och styrka för att klättra i ett träd eller ta sig upp i en gunga.

4. Resultat av fallstudie

Resultatet av fallstudien är indelat i fem rubriker. Den första rubriken beskriver utformningen av Regnbågens förskolegård i plan och text för att lättare kunna ta till sig resterande delar av resultatet. Planen bidrar till en förståelse för var de olika platserna som barnen berättar om finns på förskolegården. Rubrik två, tre och fyra består av barnens tankar och åsikter indelade i de tre ålderskategorierna. Femte och sista rubriken belyser kort pedagogernas perspektiv. Barnen och de olika avdelningarna heter egentligen något annat och har tilldelats andra namn i studien.

4.1. Regnbågens förskolegård

Planen är baserad på en karta från Lantmäteriet. Källa: Lantmäteriet (2021) *Lund*.

SWEREF 99 TM, N 6173807, E 386937. Flygfoto [Kartografiskt material]

<https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-05-13]

Nedan beskrivs de numrerade platserna i planen:

1. Samlingsplats med bänkar
2. Trästubbar och hängbro placerade i barkflis
3. Vindskydd och stockar att sitta på
4. Förråd
5. Klätterträd
6. Öppen yta med en kulle, bildäck, en stor leksaksbrandbil i trä och en träbåt
7. Lekstuga
8. Små och stora gungor
9. Buskage med varierande täthet
10. Pergola byggd av vegetation
11. Tidigare vagnförråd numera kallad "Biltvätten"
12. Fyra sandlådor, där tre små sandlådor är placerade under ett blått parasoll

4.2. Treåringarnas perspektiv på förskolegården

I den första gåturen fick vi prata med Signe och Leo som båda är tre år gamla. Gåturen började med att barnen tillfrågades vilken eller vilka som är deras favoritplatser på gården. Signe berättade att gungorna är hennes favoritplats och Leo höll med. Barnen var överens om att de "stora" gungorna är roligast för där kan barnen gunga flera stycken samtidigt. Signe sträckte upp en hand och visade med alla fem fingrar att så många barn kan gunga där samtidigt. Barnen var stolta över att de kunde klättra upp i gungan på egen hand och demonstrerade för oss hur de brukar göra. Därefter berättade de att de yngsta barnen brukar gunga i "bebisgungorna". "Bebisgungorna" är mindre gungor som det endast går att gunga ett barn i åt gången. Vi frågade Signe och Leo om de ville fotografera gungorna men en viss tveksamhet uppstod och vi avvaktade därför med fotograferandet under den fortsatta gåturen.

Signe sprang i väg över hela gården och ville visa upp delen där det finns stubbar av träkubb utplacerade i barkflis. Här klättrade hon med en viss osäkerhet på en av trästubbarna men kort därefter slutade hon och ville gå vidare till en annan plats. Även Leo gick fram till trästubbarna men verkade inte särskilt intresserad av att leka där.

Nästa plats där barnen stannade var kullen som ligger i mitten av gården. Signe sprang upp på kullen och berättade att hon brukar hoppa och rulla ner för den. När hon pratade om att rulla ner för kullen berättade hon att de yngsta barnen inte brukar leka där eftersom det är farligt för "bebisar" att rulla. Under den här delen av gåturen drog sig Leo undan och det var främst Signe som visade upp de olika

delarna av gården. Nära kullen finns ett klätterträd som Signe berättade att de "stora barnen", inkluderat Signe själv, brukar klättra i.

På ungefär mitten av gården finns ett förråd som står cirka en halv meter från staketet. Signe menade att utrymmet bakom förrådet är det vanligaste gömstället bland barnen. På väg från gömstället till sandlådan gick vi förbi lekstugan. Vid lekstugan klättrade Signe upp, satte sig på lekstugans räcke och berättade att den vanligaste leken här är "mamma, pappa och bebis".

Signe visade oss sedan att det finns flera olika sandlådor. Hon brukar leka där ibland men vi förstod det som att det inte var ett av hennes favoritställen. Vi frågade henne sedan om det finns något hon saknar på gården men det gjorde det inte utan hon menade att "vi har allt".

Nästa plats Signe tog oss till var den två meter höga pergolan byggd av vegetation. Hon gick in i den och berättade att "här i kojan kan man leka mamma, pappa, bebis". Signe förklarade att det går att "plocka saker där inne" och att hon dagen innan hade hittat en nyckelpiga och ett snigelskal. Efter det anslöt sig även Leo till kojan och verkade nyfiken på vad vi pratade om. Vi kom återigen in på vad som är deras favoritställen på gården och Leo berättade att brandbilen är hans "bästa plats". Signe berättade då att cyklarna är "hennes bästa". Leo tog upp ett löv från marken, plockade sönder det och berättade att han gillar att plocka sönder löv. Han plockade sedan upp barkbitar från marken och visade upp deras olika storlekar för oss. Därefter började Leo att krypa bland buskarna runt kojan och låtsades att han var en "robot" som åt buskarnas blad. Han sprang sedan i väg till närmaste cykel, började cykla och berättade för oss att det är hans "robotbil". Samtidigt som Leo cyklade runt på sin "robotbil" så "rensade" Signe bland buskarna som växer vid kojan. Hon berättade att de gröna knopparna ska plockas bort men att de mer utslagna knopparna får vara kvar då de "luktar gott".

Nästa stopp på gåturen var brandbilen och Signe berättade att barnen brukar gömma sig i den. Hon visade var hon brukar gömma sig och förklarade att ingen brukar hitta henne där. Den sista platsen Signe ville visa var "biltvätten" som står intill förskolebyggnaden. Inne i "biltvätten" var det tomt men Signe gick in till ett av hörnen och visade några blommor som hon hade lagt där inne för att de skulle torka. En av pedagogerna berättade att "biltvätten" hade använts för att förvara vagnar i men att barnen gick in och lekte bland vagnarna. Pedagogerna började då att kalla det för "biltvätten" och tömde den på vagnar för att barnen skulle få leka fritt där inne. Pedagogen menade också att det är en plats dit barnen ofta går för att få lugn och ro.

Vi frågade Signe och Leo om det finns någon plats på gården där de inte brukar leka. Då blev de tysta och tvekade en stund innan de bytte samtalsämne.

Sammanfattning: Treåringarnas favoritplatser på förskolegården är de stora gungorna, brandbilen och cyklarna. Det framkom inte alltid varför platserna är deras favoritplatser men de stora gungorna är roliga att leka vid eftersom barnen kan gunga flera stycken tillsammans. Brandbilen används främst för att gömma sig i och cyklarna används till fantasilekar som att köra "robotbil". Det blev tydligt att barnen leker på olika delar av gården och när vi frågade så fanns det inget ställe som de inte brukar leka vid alls. Utifrån treåringarnas erfarenheter leker de yngre barnen ofta vid "bebisgungorna" och inte vid kullen eftersom det är "farligt för bebisar" att leka där. Vid upprepade tillfällen under gåturen plockade barnen upp löst material, grejade med det och berättade om olika lekar kopplade till det lösa materialet. En av treåringarna berättade att det inte finns något hon saknar på gården utan förklarade att "vi har allt här".

4.3. Fyraåringarnas perspektiv på förskolegården

I den andra gåturen fick vi prata med Emil och Vera som är fyra år gamla. När vi mötte dem satt de och lekte i båten av trä. De berättade för oss att de städade båten genom att skrapa bort sanden på golvet med hjälp av spadar. Barnen tillfrågades vilken eller vilka som är deras favoritplatser på gården. Veras favoritplats är sandlådan och vi promenerade dit tillsammans. Hon förklarade att den stora sandlådan är den hon brukar leka mest i och att den är roligast för att där kan flera barn leka samtidigt. Emil förklarade att sandlådan också är hans favoritplats även om han inte verkade intresserad av den väl på plats. Han stod i stället och tittade bort mot andra delar av gården medan Vera berättade om sandlådan. Vi frågade Vera om hon ville fotografera sandlådan då det är hennes favoritplats och det ville hon gärna (se bilaga 1, bild 1). Vera hade ingen tydlig bild av var de yngsta barnen oftast leker och berättade att hon inte brukar titta efter var de befinner sig på gården. Däremot berättade hon att det är barn i olika åldrar som brukar använda sandlådan samtidigt. Vera sade att hon inte brukar leka med de yngsta barnen och både Emil och Vera förklarade att de främst leker med de andra barnen på samma avdelning.

När vi frågade om det finns någon annan plats de brukar leka på berättade Emil att han och Felix brukar gunga "jättemycket" på de stora gungorna. Emil förklarade att de små gungorna är till för de yngre barnen men att de kan gunga i de stora gungorna om de har låg fart. Vi frågade Emil om han ville fotografera gungorna eftersom det är den platsen han tycker är roligast, men på grund av att andra barn lekte vid gungorna under gåturen gick det inte att genomföra. Därefter berättade Vera att hon och Arvin ofta klättrar i träd. Emil förklarade att barnen klättrar i det "stora

klätterträdet” och Vera instämde. De berättade att två barn får klättra samtidigt och att de inte får klättra “superduperhøgt” men att de kan visa oss hur høgt det går att klättra. Vera och Emil lekte en lång stund i trädet, visade grenar att sitta på och flera sätt att komma upp och ner. När Emil och Vera skulle fotografera trädet så kom Leo tillbaka till oss och klättrade upp i trädet. Efter ett litet tag klättrade Leo ner och då sade Vera att trädet var ledigt så nu kunde de fotografera det. När det var dags att fotografera klätterträdet så ville Emil ta kortet (se bilaga 1, bild 2) eftersom Vera redan hade fotograferat sandlådan och Vera var okej med det.

Vera berättade att det inte finns någon plats på gården som hon inte brukar leka på alls men påpekade att hon tycker att det är ”mörkt och lite läskigt” att vara längst bort på gården där staketen går ihop i en smal spets. Emil förklarade att han “inte tycker om att vara så mycket överallt”. Därefter pekade han på vindskyddet och sade att han inte tycker om att vara där inne. Han berättade sedan att han inte tycker “så mycket” om klätterträdet.

Barnen visade oss sedan runt till olika platser på gården med korta stopp. Vera berättade att hon ibland leker på kullen, i brandbilen och i båten men inte “jätteofta”. Den röda lekstugan tycker Vera är bra för att leka “mamma, pappa, barn” i och Emil berättade att det är ett bra gömställe när barnen leker kurragömma. Vera har ett ställe i buskarna hon leker i ibland. Hon visade att det går att gå in i buskarna på flera sätt och demonstrerade hur hon brukar gå till väga. Vera gömde sig inne i busken och kröp sedan ut från ett annat håll än hon gick in. Bredvid buskarna finns trästubbar ståendes i barkflis. Barnen tycker att stubbarna är bra för att det finns målade siffror på dem vilket gör det möjligt att träna på att räkna. Det går också att öva på sin balans genom att hoppa mellan stubbarna och klättra på hängbron som finns mellan dem. Vera satte sig uppe på hängbrons räcke och sade att hon red på en häst. Sittandes på räcket tittade Vera bort mot klätterträdet och berättade att trädet nog ändå är hennes “absoluta favoritplats”.

När frågan om något saknades på gården kom upp så förklarade Vera att förskolan inte har någon rutschkana och att hon skulle vilja ha en stor med två gupp. Vera hade åkt en sådan en gång och beskrev att det ena guppet gjorde att ”man flög på något sätt”. Emil hade svårt att komma på något som han saknar på gården men berättade att han tycker om leksaksbilar som går att leka inomhus med.

Sammanfattning: Fyraåringarnas favoritplatser på förskolegården är den stora sandlådan, de stora gungorna och klätterträdet. Den stora sandlådan uppskattas av ett av barnen i studien då den möjliggör att flera barn kan leka samtidigt. Det andra barnet tog först också upp sandlådan som sin favoritplats men förklarade lite senare att det roligaste som finns på gården är de stora gungorna. Barnen ville gärna visa

oss hur de brukar leka i klätterträdet. I slutet av gåturen framkom det att det är det ena barnets "absoluta favoritplats" samtidigt som det andra barnet berättade att han "inte tycker om klätterträdet så mycket". Klätterträdet var dock den plats på gården som de två barnen spenderade mest tid vid under gåturen.

De båda barnen använder de flesta av platserna på gården i olika utsträckning. Det enda undantaget är att det ena barnet inte tycker om att vistas inne i vindskyddet och det andra barnet tycker att delen längst bort på gården är "läskig" att befinna sig vid eftersom det är "så mörkt där". Fyraåringarna menade att de yngsta barnen oftast använder de små gungorna. Det förekommer att de yngsta barnen använder de större gungorna men då gungar de med en betydligt lägre fart. Ett av barnen menade att sandlådan används av blandade åldrar men i övrigt brukar hon inte lägga märke till var de yngsta barnen leker någonstans. Vid frågan om det är något som saknas på förskolegården så önskade det ena barnet en stor rutschkana med två gupp och det andra barnet ville ha fler bilar att leka med inomhus.

4.4. Fem- och sexåringarnas perspektiv på förskolegården

Barnen vi pratade med i den tredje gåturen heter Simon och Klara och är fem respektive sex år gamla. Klara berättade att hon spenderar största delen av sin tid på förskolegården i klätterträdet eller inne i vindskyddet där hon brukar leka olika lekar med sin bästa kompis. Simon berättade att han oftast brukar leka dinosaurier med Hannes "där borta" och pekade bort mot ett snårigt buskage i kanten av förskolegården. Hans andra favoritlek är att leka "kossa" och lägga sig på vägarna inne på gården för att blockera de barn som kommer cyklandes. Simon berättade skrattandes att de andra barnen som cyklar på vägen brukar skrika "flytta!". Därefter förklarade han att han brukar hålla sig borta från "fröknarna" för de har "falkögon" och han tycker att det är så kul att busa.

Simon pekade sedan på sandlådorna och berättade att han inte brukar leka där eftersom där leker bara "småbarnen". Vidare berättade han att han tycker det är "lite pinsamt" att leka "där nere där småbarnen är" och pekade bort mot förskolebyggnaden och sandlådorna. Både Simon och Klara berättade att de yngre barnen inte brukar leka i den borte delen av gården där trästubbarna finns.

Vi frågade barnen om de ville fotografera sina favoritplatser på gården och det var de positiva till. Klara berättade att hon ville gå och fotografera klätterträdet, gungorna och vindskyddet (se bilaga 1, bild 3). Vid gungorna förklarade hon att hon och hennes kompis Sigrid ofta tränar på att ta fart. Simon instämde och sade

att han också ville fotografera gungorna och trädet men även "snåret där borta". Vi gick tillsammans till klätterträdet och Klara gick upp på kullen bredvid klätterträdet för att få med hela trädet på bilden (se bilaga 1, bild 4). En viktig plats för Simon är "snåret" där vi fick se hans "älsklingsbuske". Där brukar han antingen gömma sig eller leka dinosaurier med Hannes. Simon var mån om att få med busken på bild och tog ett flertal bilder innan han var nöjd (se bilaga 1, bild 5). Därefter gick vi bort till de stora gungorna och barnen ville gärna ta varsin bild (se bilaga 1, bild 6 & 7). Det låg några cyklar intill gungorna och barnen förklarade att cyklarna är till för "småbarnen" men att det finns sparkcyklar som är roliga. Klara berättade att hon inte brukar använda cyklarna så mycket och att det finns en blå cykel som är svår att svänga med.

Utöver barnens favoritplatser finns det andra platser på gården som de uppskattar men som de inte använder i lika stor utsträckning. En sådan plats är pergolan byggd av vegetation som står i närheten av förskolebyggnaden. Klara kallar den för "kojan" och förklarade att hon brukar baka kakor av sand i den. Därefter berättade hon att "kojan" är finare nu än vad den är på vintern för nu är den "alldeles grön". Simon berättade att han gillar skugga och då är kojan bra för att det går att krypa in i den. Klara berättade sedan att hon ibland leker bageri och mamma, pappa barn i lekstugan. Både Simon och Klara ansåg att det bästa gömstället för kurragömma på gården finns bakom förrådet intill staketet. Vi följde sedan med barnen till kullen där Klara förklarade att det är en bra plats för att "göra lite allt möjligt". Hon använder den både för att sola på och för att leka lekar som att "låtsas trilla ned för den". I slutet av gåturen var det nästan inga barn kvar på gården och Simon började att rulla upp bildäck på kullen. Gåturen avslutades med att vi alla fyra rullade upp däck som vi sedan släppte ner för att se hur långt de kunde rulla.

Vi frågade barnen om det finns någon plats på gården dit de går för att få lugn och ro. Klara berättade att den bästa platsen att ta det lugnt på är kullen eftersom "där kan man lägga sig och sola i lugn och ro". Simons bästa plats att gå undan och ta det lugnt på är vid hans "älsklingsbuske" i ett av snåren på förskolegården.

Då frågan kom upp ifall det var något som barnen saknar på gården menade Klara att hon hade velat ha ett stort "trämonster" med både rutschkana och klättervägg på. Simon hade fullt upp med att leka inne i kojan och från honom fick vi inget tydligt svar angående vad han saknar på gården.

Sammanfattning: Fem- och sexåringarnas favoritplatser på förskolegården är de stora gungorna, klätterträdet, vindskyddet och snåren med buskar. På de stora gungorna brukar ett av barnen träna på att få så hög fart som möjligt. Vindskyddet uppskattas då det går att leka olika slags lekar där inne. En av buskarna har stor

betydelse för ett av barnen då busken är bra för olika slags lekar och för att få lugn och ro. Utifrån fem- och sexåringarnas perspektiv blev det tydligt att de yngsta barnen vistas nära förskolebyggnaden och i sandlådorna. De yngsta barnen brukar inte vara i delen längst bort från förskolebyggnaden där trästubbarna finns. Det blev tydligt att ingen av de två barnen vi pratade med vill leka där de yngre barnen befinner sig då det är "pinsamt". De två platserna som är bäst att ta det lugnt på enligt barnen är inne i buskarna och uppe på kullen eftersom man kan "ligga och sola" där. Ett av barnen saknar en rutschkana kombinerat med klätterställning på förskolegården. Utöver det finns det inget specifikt de vill förändra med sin gård.

4.5. Pedagogernas synvinkel

Pedagogernas perspektiv av var de yngsta respektive de äldsta barnen brukar leka på förskolegården stämmer någorlunda bra överens med fem- och sexåringarnas åsikter. En av pedagogerna menade att det inte finns någon plats på gården där enbart de yngsta barnen leker. Det är däremot vanligt att det endast är de äldre barnen som leker längst bort på gården vid trästubbarna och hängbron. Vid gungorna är det vanligt att de äldre barnen använder "de stora gungorna". Fem- och sexåringarna förklarade att det leker många yngre barn borta vid sandlådan men en av pedagogerna menade att det är relativt blandade åldrar bland barnen som leker i sandlådan. En aspekt som både fem- och sexåringarna och pedagogerna var överens om är att de yngsta barnen vanligtvis befinner sig närmast förskolebyggnaden. En av pedagogerna förklarade också att de yngsta barnen gärna följer efter de vuxna och att kullen är en plats som används av barn i alla olika åldrar. Pedagogen berättade också att barnen nästan aldrig brukar vistas bakom vindskyddet.

5. Analys av fallstudie

Nedan har ovanstående resultat från fallstudien analyserats utifrån Johannessen och Tuftes (2003, s. 109) princip för kvalitativ dataanalys som kallas för analys av meningsinnehåll. Resultatet har utifrån analys av empirin delats in i olika övergripande kategorier. De tre kategorier som empirin har delats in i är “De mest använda platserna på förskolegården”, “De minst använda platserna på förskolegården” och “Förbättring av förskolegården”. De första två kategorierna har visualiserats i planer över förskolegården med barnens mest och minst använda platser.

5.1. De mest använda platserna på förskolegården

Planen är baserad på en karta från Lantmäteriet. Källa: Lantmäteriet (2021) *Lund*.
SWEREF 99 TM, N 6173807, E 386937. Flygfoto [Kartografiskt material]
<https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-05-13]

Ett- och tvååringarnas mest använda platser är enligt fyra-, fem- och sexåringarna sandlådorna, de små "bebisgungorna" och ytorna närmast förskolebyggnaden. Den stora sandlådan är även en favoritplats hos en av fyraåringarna. Brandbilen och "de stora gungorna" är de platser som treåringarna använder sig mest utav. Fyra-, fem- och sexåringarna har "de stora gungorna" också men även klätterträdet som en av sina favoritplatser. Det är enbart fem- och sexåringarna som menar att vindsyddet och buskaget är några av deras mest använda platser.

5.2. De minst använda platserna på förskolegården

Planen är baserad på en karta från Lantmäteriet. Källa: Lantmäteriet (2021) *Lund*.
SWEREF 99 TM, N 6173807, E 386937. Flygfoto [Kartografiskt material]
<https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-05-13]

Ett- och tvååringarnas minst använda platser är enligt tre-, fyra-, fem- och sexåringarna kullen och delen av gården som ligger längst bort från förskolebyggnaden. När vi frågade treåringarna finns det ingen plats på gården som de inte brukar leka på vilket innebär att åldersgruppen treåringar inte finns med i den här analysen. Fyraåringarna konstaterade att det finns platser som de sällan använder. Det ena barnet tycker inte om att vistas inne i vindsyddet och det andra barnet tycker att delen längst bort på gården är "läskig". Fem- och sexåringarnas

minst använda platser är sandlådorna och ytorna närmast förskolebyggnaden. Detta på grund av att åldersgruppen beskrev att det är "lite pinsamt" att leka där de yngre barnen befinner sig.

5.3. Förbättring av förskolegården

Vid frågan om det finns något som barnen saknar på sin förskolegård var det blandade svar mellan barnen i respektive åldersgrupp. Både bland fyra-, fem- och sexåringarna finns det barn som önskade en rutschkana. Den ena fyraåringen önskade en stor rutschkana med två gupp och sexåringen önskade en "monsterrutschkana" kombinerat med klätterställning. Den andra fyraåringen önskade fler "inomhusbilar" och från femåringen fick vi inget svar om det saknas något på gården. I intervjun med treåringarna fick vi endast svar från ett barn. Det barnet berättade att det inte finns något som saknas på gården utan att "vi har allt här".

6. Diskussion

6.1. Avslutande diskussion

Utifrån tidigare forskning och egna erfarenheter blev det tydligt att äldre och yngre förskolebarn har olika behov. För att kunna tillgodose barnens olika behov behövs en utformning av förskolegården som är anpassat efter dem. Utöver detta är förskolornas minskade friyta ett uppmärksammat problem. I dagsläget finns inga reglerande krav på hur stor friytan per barn ska vara. Landskapsarkitekt Ulrika Åkerlund (2021) menar att det kan finnas svårigheter med att få fram en nationell siffra för hur stor förskolegårdens friyta ska vara. Vidare kan förståelsen för vikten av förskolegårdens storlek utökas i diskussionen kring kvaliteter och funktioner på de förskolegårdar som finns idag. Boverket (2015, s. 42) betonar att friytans storlek i sin helhet inte bör vara mindre än 3000 kvadratmeter. Är förskolegården mindre än detta kan det uppstå svårigheter för barnen på förskolan att tillgodose sina behov inom lek och sociala interaktioner.

Regnbågens förskolegård är 3000 kvadratmeter stor vilket ligger precis på gränsen till att vara en för liten förskolegård. Då det dessutom går 112 barn på Regnbågen medför det en friyta på 26 kvadratmeter per barn. Det är en minimal yta i jämförelse med 1970- och 1980-talets krav på att varje förskolegård skulle avsätta en friyta på 55 kvadratmeter per barn (Mårtensson, 2004, s. 21). Boverket (2015, s. 42) rekommenderar idag 40 kvadratmeter friyta per förskolebarn och utifrån denna siffra och gamla lagar går det att konstatera att Regnbågens förskolegård är för liten. På förskolan Regnbågen framkom det i stor utsträckning att barnen i de tre medverkande ålderskategorierna är positivt inställda till sin gård. Barnen har alltså en positiv inställning till förskolegården trots dess storlek. Kan utformningen av gårdens funktioner och kvalitéer verkligen väga upp för ytans begränsade storlek?

För att få förståelse för hur förskolebarnens varierande åldrar samspelar med olika former av utformning valde vi i litteraturstudien att fördjupa oss i betydelsefulla aspekter på förskolegårdar. På Regnbågens förskolegård finns alla aspekter med men i varierande utsträckning. Tillgänglighet och trygghet på gården är den aspekt

som enligt vår uppfattning verkar fungera bra. Angående övriga aspekter ifrågasätter vi huruvida dessa finns i en tillräckligt stor utsträckning för att kunna tillgodose barnen i de olika åldrarnas lekmiljöbehov. Nedan diskuteras hur de olika ålderskategorierna använder och påverkas av de olika aspekterna.

6.1.1. Olika ytor och höjdskillnader på Regnbågens förskolegård

I Boverkets (2015, s. 62–63) rapport förklaras vikten av att en förskolegård består av olika delar. Med hjälp av att kombinera öppna och slutna delar främjas olika slags lekar och behov. På förskolan Regnbågen finns det längs med gårdens kanter en variation av slutna ytor bestående av bland annat en lekstuga, ett vindskydd och växtlighet. Den öppna ytan i mitten av gården innehåller en båt, en brandbil och en kulle. Gräsmattan som täcker den öppna ytan och kullen är däremot sliten och nästintill obefintlig. Samtidigt blir det tydligt att variationen av öppna och slutna ytor på gården möjliggör för olika slags lekar. Kylin & Mårtensson (2005, s. 4 – 5) menar att det är vanligt att barn i olika åldrar samspekar med varandra på förskolegården där höjdskillnader finns. Detta skiljer sig från resultatet i vår fallstudie då inget av barnen i de tre ålderskategorierna nämnde att de brukar leka tillsammans med de yngre barnen på kullen. En av treåringarna förklarade i stället att det är farligt för ”bebisar” att leka där. På gården finns endast en kulle som dessutom är relativt liten. Detta skulle kunna medföra att det uppstår en hierarki där de äldre barnen tar kullen i anspråk och det inte finns utrymme för de yngre barnen. Det hade varit intressant att se om användningen av kullen hade sett annorlunda i förhållande till de olika åldrarna om den hade varit större eller om det hade funnits fler kullar på gården. Gårdens begränsade storlek innebär dock att det inte finns utrymme för en större eller fler kullar utan att det påverkar andra delar av gårdens funktioner.

I Engdahls (2014, s. 89–94) studie framkom det att det var vanligast förekommande att de yngsta barnen på förskolan höll sig nära förskolebyggnaden och föredrog tryggheten i att vara nära pedagogerna. De äldsta barnen var mer självständiga och sökte sig både till platser där det gick att vara gömd och till öppna ytor för aktiviteter. Analys av fallstudien och planen som visar barnens mest använda platser stämmer i flera avseenden överens med det scenariot. Åldersgruppen fem- och sexåringar förklarade att de upplever det som ”pinsamt” att vara i området nära förskolebyggnaden då det är där ”småbarnen” leker. Pedagogernas berättelser stämmer överens med den uppfattning som fem- och sexåringarna har av var de yngsta barnen brukar befinna sig på gården. Även här blir det tydligt att det kan finnas en hierarki mellan barnen. De markanta uppdelningarna mellan de äldsta och

de yngsta barnen kan bidra till att barnens användning av de olika platserna på gården begränsas. Då de äldsta barnen inte vill leka i närheten av de yngsta barnen tar de andra platser i anspråk. Detta skulle kunna begränsa de yngsta barnen och deras användning av de platser på gården som inte ligger i direkt anslutning till förskolebyggnaden. När det uppstår en konkurrens om de olika platserna på gården blir behovet av en större yta och fler platser att vistas på påtagligt.

6.1.2. Vegetation och lösa material på Regnbågens förskolegård

Grahn et al. (1997, s. 45) beskriver att det är fördelaktigt med en förskolegård som innehåller varierande växtlighet då barnen får möjlighet att testa sin självständighet i utforskandet av tät och mer vildvuxen vegetation. På Regnbågens förskolegård finns det vegetation i form av buskage och ett tiotal träd varav ett går att klättra i. Resterande träd är formklippta högstamsträd och därför omöjliga för barnen att klättra i. Utifrån vår uppfattning av gården kan varken gårdens buskage eller träd anses som särskilt täta eller vildvuxna. Fyra- fem- och sexåringarna beskrev att gårdens klätterträd är något de uppskattar att klättra och leka i. I klätterträdet testar barnen sin självständighet genom att klättra så högt upp som möjligt. Då flera av barnen tog upp klätterträdet som en favoritplats ställer vi oss frågan om endast ett träd som möjliggör klättring är tillräckligt i förhållande till antalet barn som uppskattar att leka där. Barnen får dessutom endast klättra två åt gången vilket kan bidra till en ännu större konkurrens om gårdens enda klätterträd.

Boverket (2015, s. 66) menar att platser omgärdade av grönska med en viss genomsiktighet är bra då barnen vill dra sig undan och ta det lugnt. Ett exempel i fallstudien där detta blev tydligt var en femårig pojke som brukade dra sig undan och ta det lugnt vid en av buskarna. I ett av snåren i kanten på gården finns hans "älsklingsbuske" som han använder både som en plats för lek och som en plats för att få lugn och ro. Barnen visade alltså uppskattning för den vegetation som finns på gården och därför hade det varit intressant att se hur en mer vildvuxen vegetation hade påverkat barnens lek.

Under gåturen med treåringarna plockade de upp lösa material som blommor, blad, stenar och pinnar. När vi var i kojan med dem så ville båda två visa upp torkade blommor och snigelskal som fanns på platsen. Grahn et al. (1997, s. 47–49) och Mårtensson (2004, s. 80) skriver att lek med löst material är vanligt både bland yngre och äldre barn. Det är en viktig aspekt på en förskolegård då det möjliggör för lekar utan några exakta ramar för hur leken ska se ut. I vår fallstudie var det bara treåringarna som lekte med löst material under gåturen vilket bidrar till att vi tolkar det som att det är de yngre barnen som använder det mest. Det är möjligt att även

de äldre barnen leker med löst material men det framkom inte under gåturerna. Mängden löst material varierar på de olika delarna av förskolegården. Den bortre delen av gården består av stora mängder barkflis och i buskagen och "kojan" finns en del pinnar och stenar. Utöver detta är tillgången till löst material relativt begränsad.

6.1.3. Tillgänglighet och trygghet på Regnbågens förskolegård

Tillgänglighet mellan de olika delarna av förskolegården är en viktig förutsättning för alla barns delaktighet. Det kan dock finnas vissa positiva aspekter med mindre tillgängliga platser då de kan bidra till en viss utmaning för barnen i de olika åldrarna. Ett exempel är att det krävs en viss styrka eller längd för att ta sig upp i en hög gunga eller klättra i ett träd. På förskolan Regnbågen kunde inte de yngsta barnen klättra upp i klätterträdet vilket med tiden bidrar till att de får möjlighet att utmana sig själva. Boverket (2015, s. 68) skriver dock att det ska vara möjligt för samtliga barn att röra sig över en gård och samtidigt känna sig trygg. Regnbågens förskolegård innehåller en väg som sträcker sig runt gården och till alla dess målpunkter. Vägen möjliggör för alla barn att på ett tryggt sätt ta sig runt över hela gården.

På Regnbågens förskolegård finns det platser som några av barnen inte använder alls. Unikt för fyraåringarna i studien är att de undviker vissa platser på grund av att de tycker att de är "läskiga". Här kan det i stället handla om ett slags mentalt hinder snarare än ett fysiskt. Enligt de fyra år gamla barnen är vindskyddet och den "mörka" delen längst bort på gården två "läskiga" platser. Grahn et al. (1997, s. 45) menar att platser som anses "läskiga" inte nödvändigtvis behöver vara något negativt då de ger barnen en möjlighet att utforska sin självständighet och utmana sig själva. En intressant aspekt är att de platser som är "läskiga" enligt fyraåringarna inte uppfattas likadant ur fem- och sexåringarnas perspektiv. Vindskyddet är tvärtom en av sexåringens favoritplatser. I vår fallstudie kan det vara så att även sexåringen tidigare uppfattade vindskyddet som en "läskig" plats och att de "läskiga" platserna har gjort det möjligt för barnen att utmana sig själva.

6.1.4. Prefabricerade lekredskap på Regnbågens förskolegård

I Fredrika Mårtenssons (2004, s. 76) studie konstaterar hon att gungorna är flera barns favoritplats på förskolegården. Gungorna används i större utsträckning av de äldre barnen, men det förekommer även att de yngsta barnen använder dem.

Mårtensson (2004, s. 76) betonar att det skulle kunna vara så att de äldsta barnen i studien föredrar gungorna eftersom de står placerade långt bort ifrån pedagogernas utsiktsplats. Resultatet från förskolan Regnbågen visar att även där är det vanligt att de äldre barnen använder sig av "de stora gungorna". Gungorna är placerade nära förskolebyggnaden där pedagogerna ofta vistas och detta påverkar inte de äldre barnens användning av dem. Både tre-, fyra-, fem- och sexåringarna uppgav "de stora gungorna" som en av sina favoritplatser på gården. Anledningarna till det var bland annat att där "kan man gunga flera stycken samtidigt" och "träna på att få hög fart". En likhet med Mårtenssons (2004, s. 76) studie är att barnen på förskolan Regnbågen förklarade att gungorna ibland används av de yngsta barnen. Vid de tillfällen då de yngsta barnen använder "de stora gungorna" sker det däremot i en betydligt lägre hastighet. Bredvid "de stora gungorna" finns mindre gungor som de äldre barnen kallar för "bebisgungorna". De äldre barnen menade att de endast används av "småbarnen". Då alla tre ålderskategorier uppgav "de stora gungorna" som en av sina favoritplatser ställer vi oss frågan huruvida två gungor är tillräckligt. Under gåturen var "de stora gungorna" konstant upptagna och vi fick därför avvakta tills flera av barnen hade gått in innan barnen kunde fotografera dem. Det blir även i detta fall en fråga om konkurrens och hierarki. Vid få tillfällen förekommer det att de yngsta barnen använder "de stora gungorna". Det kan vara så att det endast är vid dessa få tillfällen som "de stora gungorna" inte används av de äldsta barnen och att de yngre barnen då tar tillfället i akt.

Som tidigare nämnts saknade de flesta av de medverkande barnen i studien inte något på förskolegården. En treåring menade att "vi har allt" på vår gård. Dock önskade en fyraåring och en sexåring en rutschkana. Fyraåringen önskade en med två gupp och sexåringen önskade en rutschkana kombinerat med en klätterställning. Utifrån tidigare forskning finns det både för- och nackdelar med prefabricerade lekredskap. Wikland (2013, s. 563) menar att lekredskap som exempelvis klätterställningar inte tillgodoser barnens behov av fysisk rörelse. Boverket (2015, s. 70) menar däremot att lekredskap i form av balansredskap och rutschkanor gynnar barnens fysiska rörelse och är väl använda redskap. En rutschkana på förskolan Regnbågen kan gynna barnen eftersom det utifrån tidigare forskning framgår att användningen av den lätt kan anpassas utifrån de olika åldrarnas lekbehov. Det blir tydligt i Fredrika Mårtenssons studie (2004, s. 77) där hon belyser hur de yngre barnen ofta kämpar sig upp på rutschkanan för att sedan kasa ner på mage. De äldre barnen har inga svårigheter att ta sig upp och utmanar i stället sig själva genom att skapa fantasihinder. Med tanke på gårdens begränsade storlek och hur utformningen ser ut idag hade däremot inte en rutschkana fått plats utan att påverka de andra funktionerna.

Vi hade förväntat oss att barnen skulle vilja ha fler gungor eller klätterträd då det finns så få av dem i förhållande till hur populära de är bland barnen. Barnen uttryckte däremot ingen saknad av fler gungor eller klätterträd vilket får oss att misstänka att barnen har vant sig vid att vänta tills de olika platserna blir lediga.

6.1.5. Samspelet mellan gårdens utformning och storlek i förhållande till barns olika åldrar

Det är tydligt att aspekterna i den tidigare forskningen återspeglas i utformningen av Regnbågens förskolegård men frågan är om de finns i tillräckligt stor utsträckning i förhållande till antalet barn. Gårdens storlek begränsar att någon av utformningsaspekterna skulle kunna finnas i en större utsträckning än vad de gör idag. I analysen som visar barnens mest använda platser går det att konstatera att de till antalet är få. Det framgår dessutom att den största delen av gårdens yta inte används i lika stor utsträckning. Frågan är om utformningen begränsar antalet aktiviteter på gården eftersom det endast är så få platser som anses vara barnens favoritplatser. Gunilla Lindholm (1995) menar att antalet aktiviteter samspelar med gårdens utformning. Finns det mycket naturmark och växtlighet bidrar det till fler aktiviteter för barnen. Om barnen ägnar sig åt en stor mängd olika aktiviteter tyder det på att gårdens utformning möjliggör för barns variation och valfrihet i leken. På Regnbågens förskolegård finns det inte så mycket tät och vildvuxen vegetation och därav upplevs gården inte ha någon tydlig naturmark. Det kan vara så att en mer vildvuxen och tät vegetation hade bidragit till fler aktiviteter och favoritplatser för barnen.

Trots att vi är uppväxta med olika slags förskolegårdar har vi bra minnen och positiva bilder av våra egna förskolemiljöer. Det är därför intressant att barnen i studien också har en positiv inställning till sin förskolegård trots att gården medför en liten friyta per barn. Eftersom det utifrån tidigare forskning framgår hur barn påverkas negativt av små friytor hade vi förväntat oss ett mer negativt perspektiv från förskolebarnen i fallstudien. Barnens positiva inställning behöver nödvändigtvis inte betyda att gården är tillräckligt stor eller bra. Då barnen oftast inte har en annan gård att jämföra med så finns risken att de inte har sett någon annan än sin egen förskolegård. Om vi hade jämfört två gårdar i olika storlekar tillsammans med barnen så kanske svaren hade sett annorlunda ut. Det som däremot blev tydligt trots barnens positiva inställning var att det finns uppdelningar på Regnbågens förskolegård. De äldsta respektive de yngsta barnen spenderar sin tid på helt olika delar av gården. Att uppdelningen är så tydlig kan medföra en form av hierarki mellan barnen. De äldsta barnen tar vissa platser i anspråk och de yngre barnen får anpassa sig efter detta. På en liten förskolegård som Regnbågens där

uppdelningarna är så tydliga kanske barnen anpassar sig efter den lilla ytan och gårdens utbud? Det kan vara så att barnen inte ser hierarkin som ett problem och i stället är vana vid att vänta tills de olika platserna blir lediga.

I Grahns et al. (1997, s. 95) studie framgår det att de förskolebarn som har en rymlig förskolegård med stark naturkaraktär har bättre hälsa än de förskolebarn vars gård är liten och består av stora delar hårdgjorda ytor. Hälsoaspekter i form av motorik, koncentration och sjukfrånvaro jämfördes mellan de två förskolorna och det blev då tydligt att den stora gården medförde bättre resultat. En viktig aspekt i studien är att den rymliga förskolegården är betydligt mycket större än den lilla. Resultaten från Grahns et al. studie (1997, s. 95) bidrar till att vi ifrågasätter den positiva inställning som barnen på förskolan Regnbågen har till sin gård. I fallstudien undersöktes inte aspekter som motorik, koncentration och sjukfrånvaro. Med tanke på att gården på förskolan Regnbågen är liten i förhållande till antalet barn hade det varit intressant att se hur resultatet hade sett ut vid en mätning av dessa hälsoaspekter. Kan det vara så att en mätning av detta inte hade visat särskilt positiva resultat trots att barnen själva har en positiv inställning till sin gård? Med vetskap om de negativa effekter en liten friyta per barn har på barnens hälsa, räcker det inte endast att nöja sig med att barnen har en positiv inställning.

Hur kan då förskolans utemiljö utformas ur barns perspektiv med hänsyn till olika åldrars behov? Alla utformningsaspekter baserade på den tidigare forskningen finns på Regnbågens förskolegård trots att ytan är liten. Den lilla ytan medför enligt vår uppfattning att fem av sex aspekter inte finns i tillräckligt stor utsträckning. Barnen i studien har trots detta en positiv inställning till sin förskolegård. Även om barnen berättar att de har vissa platser på gården som de tycker om behöver det inte betyda att gårdens utformning eller storlek är optimal. Platserna som används mest av barnen är dessutom få och de största delarna av gårdens yta används inte i lika stor utsträckning. De platser som inte används i lika stor utsträckning, som exempelvis kullen, hade kanske blivit mer uppskattad av barnen ifall den hade varit större och bjudit in till en mer fartfylld lek. Den lilla öppna ytan där gräset har slitits bort kanske inte hade varit lika sliten om det fanns fler öppna ytor. Fler öppna gräsytor eller en stor öppen gräsyta hade förmodligen bidragit till fler aktiviteter än de få som äger rum på den lilla öppna ytan idag. En utformning med vildvuxen vegetation och naturmark hade troligtvis också bidragit till fler favoritplatser och aktiviteter bland barnen. Även de platser som används mest av barnen behövs i större utsträckning för att minska konkurrensen om dem. En slutsats är därför att gårdens yta hade behövt vara större för att kunna inrymma mer av de olika utformningsaspekterna. Om ytan hade varit större och utformningsaspekterna hade fått ta mer plats på gården hade förmodligen hierarkin och konkurrensen på gården

varit betydligt mindre. Detta hade i sin tur kunnat leda till att barnen i de olika åldrarna kan leka på samma plats utan att begränsas av varandra.

I vår studie har vi byggt förståelse och kunskap genom ett växelspel mellan den information vi fått av barnen själva och den forskning som bidragit med mer abstrakta och generella insikter. Barnens åsikter kring vad som är bra och vad som är dåligt på en gård kan vara individuella och kopplade till olika åldrar men är viktiga att ha med i planeringen. Viktigt att ha i åtanke är dock att de flesta barn inte har någon stor erfarenhet av andra förskolegårdar och vad som faktiskt är den optimala utformningen. Studien tyder på att inte bara förskolegårdens totala yta är viktig, utan att ytan per barn också måste vägas in. Barnen i de olika åldrarnas perspektiv ska ges stor vikt men ytkraven måste respekteras, även om de knappast nämns av barnen.

6.2. Metoddiskussion

I studien har urvalet varit relativt begränsat då det endast var en förskola som hade möjlighet att delta. Utöver detta deltog endast sex barn i studien då vi hade en tidsaspekt att förhålla oss till. Båda dessa faktorer bidrar till att resultatet blir väldigt specifikt för den utvalda förskolan och de medverkande barnen. Det är därför svårt att säga hur pass generaliserbart resultatet är. Även det kvalitativa tillvägagångssättet bidrar till att vi ifrågasätter huruvida resultatet blir generaliserbart då barnens åsikter som framgår av intervjuerna är individuella. Hade vi i stället mätt till exempel hälsoaspekter med hjälp av en kvantitativ metod så hade förmodligen resultatet blivit mer generaliserbart. Då hade vi däremot inte fått med barnens egna perspektiv vilket var syftet med vår studie.

Vi utförde gåturerna tillsammans med två barn per gåtur. Det finns både fördelar och nackdelar med upplägget. Vi märkte att tryggheten i att ha en till person med sig gjorde att barnen snabbt började berätta om gården. I gruppen med fem- och sexåringen fungerade det bra då barnen inte anpassade sina åsikter efter vad det andra barnet sa. När vi gick runt med fyraåringarna fanns det flera delar av gården där de hade olika åsikter men i vissa fall rättade sig det ena barnet efter det andra. Det kan i sin tur ha bidragit till att vissa delar av resultatet inte är lika trovärdigt. Under gåturen med treåringarna var det ena barnet mer bekväm med att prata med oss vilket gjorde att vi fick fler och tydligare svar från det barnet. Det andra barnet kom dock tillbaka till oss lite senare och ville visa mer. I det fallet kan det ha handlat om att barnet krävde mer tid för att känna förtroende till oss.

Eftersom vi gick runt med barnen två och två var det en stor fördel att vi var två som utförde studien. En av oss spelade in och pratade med barnen medan den andra

fokuserade på att anteckna, hjälpa barnen att fotografera och intervjua pedagogerna. Flertalet gånger var barnen snabba med att gå i väg för att visa oss saker på olika platser av gården. Det medförde att vi var tvungna att dela upp oss för att höra vad de berättade.

6.3. Framtida forskning

Studien tyder på att ett krav på den totala ytan inte väger lika tungt om friytan per barn inte är tillräckligt stor. Precis som våra minnen och tankar kring våra förskolemiljöer så var barnen i studien positivt inställda till sin förskolegård. I dagsläget byggs förskolegårdar med så lite som 6 kvadratmeter friyta per barn. Frågan är om de barnen är lika positivt inställda till sin förskolegård? Vidare forskning hade kunnat undersöka precis det. Vid en jämförelse av fler barns perspektiv på sina förskolegårdar med olika stora friytor är frågan om barnen hade haft samma uppfattning om funktionen av gården och inställning till varandra? Vidare hade det varit intressant att göra samma studie på en betydligt större förskolegård för att se om det finns samma antydning till hierarkier mellan barnen. Som nämndes tidigare i uppsatsen så undersöktes inte hälsoaspekter i studien. Ytterligare forskning hade kunnat gå in på hur Regnbågens förskolegårds utformning samspelar med olika hälsoaspekter.

Referenser

- Bodström, K. Olsson, C. (2019). Ett svek att krympa barnens ytor för utomhuslek. *Dagens nyheter*, 2019-02-06. <https://www.dn.se/asikt/ett-svek-att-krympa-barnens-utor-for-utomhuslek/>. 16/4-2021 [2021-04-16]
- Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö* (Rapport 2015:8). Karlskrona: Boverket. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2015/gor-plats-for-barn-och-unga/>
- Davidson, B. Patel, R. (2019). *Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5 uppl., Lund: Studentlitteratur AB
- De Laval, S. (1997). *Planerare och boende i dialog - Metoder för utvärdering*. Stockholm: Institutionen för Arkitektur och stadsbyggnad, Kungliga tekniska högskolan
- Engdahl, K. (2014). *Förskolegården - En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande*. Diss. Umeå Universitet. Umeå: Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:703394/FULLTEXT02.pdf>
- Grahn, P. Mårtensson, F. Lindblad, B. Nilsson, P. Ekman, A. (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. (145:1997). Alnarp: MOVIMUM, sekretariatet för den yttre miljön, vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. https://www.researchgate.net/publication/256903357_Ute_pa_dagis_hur_anvander_barn_daghemsgarden_utformningen_av_daghemsgarden_och_dess_betydelse_for_lek_motorik_och_koncentrationsformaga
- Johannessen, A. Tufte, P. (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1 uppl., Stockholm: Liber AB

- Jungmark, L. Åkerblom, P. (2016). *Sol och skugga - Att tänka på i utemiljöer för barn och unga*. [Faktablad]. 4:2016. Alnarp: Tankesmedjan Movium.
https://www.movium.slu.se/system/files/news/12197/files/movium_fakta_4_2016-sol_och_skugga-slutversion-web.pdf [2021-04-19]
- Kylin, M. Mårtensson, F. (2005). *Många kojor och mycket spring - att planera med barns perspektiv*. [Faktablad]. 3:2005. Alnarp: Gröna fakta.
<https://www.movium.slu.se/system/files/news/7582/files/Fakta2005-3.pdf> [2021-04-19]
- Lindholm, G. (1995). *Skolgården: vuxnas bilder, barnets miljö*. Diss. Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Alnarp: MOVIUM-sekreteriatet i samarbete med Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniv.
- Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss. Alnarp: Dept. of Landscape planning, Swedish Univ. of Agricultural Sciences, Alnarp.
<https://pub.epsilon.slu.se/803/1/Fredrika20050405.pdf>
- Mårtensson, F (2012). Hälsofrämjande äventyr med naturen som distraktion. *Socialmedicinsk tidskrift*, 89 (3), s. 224–231.
https://plus.rjl.se/info_files/infosida40834/Halsoframjande_aventyr_med_naturen_som_distraktion_Fredrika_Martensson.pdf [2021-04-19]
- Persson, S. (2012). *Förskolans betydelse för barns utveckling, lärande och hälsa*. Malmö: Malmö Stad. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1410584/FULLTEXT01.pdf>
- Rasmussen, K (2004). Places For Children – Children’s Places. *Childhood*, Vol 11(2), 155-173.
<http://kingscollege.net/pomfret/3311/pdf/ReadingRasmussen.pdf?fbclid=IwAR1nYiZtbfcKh7jUqY-RR9bwYGKginuL388dbR34cKv6YTxQkh9cI6Z4JU> [2021-04-06]
- Svenberg, J. (2021). Boverket vill kunna ställa krav på skolgårdar. *Arkitekten*, 2021-04-15. https://arkitekten.se/nyheter/boverket-vill-kunna-stalla-krav-paskolgardar/?utm_campaign=unspecified&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=apsis-anp-3.16/4-2021. [2021-04-20]
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- och vetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet 2002.
https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf?fbclid=IwAR0gFR8dCIyALxw5RsQJtDnKJnZ5PZEB9ng1nuOLDkFT3LmXGRi8y0mYK2k

Wikland, M. (2013). Att bedöma stödjande miljöer för fysisk aktivitet i förskolan.
Socialmedicinsk tidskrift. (4), 561-571.
<https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1024/842>

Bilaga 1

Bild 1. Den stora sandlådan

Bild 2. Klätterträdet

Bild 3. Vindskyddet

Bild 4. Klätterträdet

Bild 5. "Älsklingsbusken"

Bild 6. "De stora gungorna"

Bild 7. "De stora gungorna"

Bilaga 2

Intervjuunderlag för gåturer.

Frågor till förskolebarnen:

1. Vilken/vilka är dina favoritplatser på gården?
2. Varför?
3. Var brukar du leka mest och vad brukar du göra där?
4. Finns det någon plats på gården där du inte brukar vara?
5. Varför?
6. Var brukar de minsta barnen leka och vad gör dom då?
7. Finns det något ställe där de minsta barnen inte brukar leka?
8. Finns det något som du skulle vilja göra på gården men som du inte kan göra idag?